

วิวัฒนาการกฎหมายมรดกในราชอาณาจักรสยามยุคต้นรัตนโกสินทร์*

EVOLUTION OF INHERITANCE LAW IN THE KINGDOM OF SIAM DURING THE EARLY RATTANAKOSIN PERIOD

พระครูธรรมธรรตฐาพร ปภสฺสโร

Phrakhrudhammathorn Sathaphorn Pabhassara

วัดมหานาม จังหวัดอ่างทอง

Watmahanam Angthong Province

Corresponding Author E-mail: manasabut@outlook.co.th

บทคัดย่อ

กฎหมายมรดกมีความสำคัญอย่างมากในการปกป้องสิทธิและความเป็นธรรมของการแบ่งมรดก ในกรณีที่มีการโอนทรัพย์สินจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งหลังจากเสียชีวิต โดยกฎหมายมรดกช่วยให้มั่นใจได้ว่าการแบ่งมรดกถูกต้องตามกฎหมายและตามความประสงค์ของผู้สร้างมรดก ตลอดจนช่วยลดความขัดแย้งในครอบครัวที่อาจเกิดขึ้นได้ หากไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนในการแบ่งมรดก ทำให้สามารถส่งเสริมความสันติสุขและความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวได้ นอกจากนี้ กฎหมายมรดกยังมีบทบาทในการส่งเสริมการเศรษฐกิจโดยช่วยสร้างความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สินและส่งเสริมการลงทุนในระยะยาวในสังคม

คำสำคัญ: วิวัฒนาการ; กฎหมายมรดก; รัตนโกสินทร์ตอนต้น

Abstract

Inheritance law is very important in protecting the rights and fairness of inheritance distribution. In cases where assets are transferred from one person to another after death. Inheritance law helps ensure that the inheritance is divided according to law and according to the wishes of the creator of the inheritance. As well as helping to reduce family conflicts that may occur. If there is no clear law regarding the division of inheritance This makes it possible to promote peace and good relationships in families. In addition, inheritance law also plays a role in promoting the economy by helping to create stability in property ownership and promote long-term investment in society.

Keywords: Evolution; Inheritance Law; Early Rattanakosin

บทนำ

จุดเริ่มต้นที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสมัยอดีตนั้น ก็คือ “สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ 1 ได้มีการชำระสะสางและรวบรวมกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้นไว้ ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ประทับตราพระราชไว้เป็นสำคัญ 3 ดวง คือ ตราพระราชสีห์ คชสีห์ และตราบัวแก้ว” (หลวงสุทธีวาทนฤพุมิ, 2517) จึงเป็นเหตุให้เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” สาเหตุที่ได้มีการรวบรวมกฎหมายเก่าขึ้นเมื่อต้นรัชกาลที่ 1 ปรากฏมูลกรณีในพระราชปรารภว่า นายบุญศรีช่างตีเหล็กหลวงร้องทุกข์กล่าวโทษพระเกษมกับนายราชาอรธว่าพิจารณาคดีไม่สัจเป็นธรรม” ในมูลคดีที่อ้างแดงป้อมพ้องหย่านายบุญศรี ซึ่งอ้างแดงป้อมนั้นได้กระทำความผิด โดยมีชู้กับนายราชาอรธ แต่ก็สามารถพ้องหย่าได้ตามกฎหมายจึงไม่เป็นธรรมแก่

*Received May 10, 2024; Revised June 21, 2024; Accepted May 15, 2024

นายบุญศรี กฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสมัยนี้เป็นกฎหมายที่รวบรวมขึ้นไว้ในกฎหมายตราสามดวง จึงเป็นกฎหมายกรุงศรีอยุธยา ได้ชำระรวบรวมเสร็จเมื่อ พ.ศ.2347 (หลวงสุทิวาหนฤพุดิ, 2517) โดยการรวบรวมกฎหมายในสมัยอยุธยาขึ้น เพื่อจัดให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อจำแนกหลักเฉพาะกฎหมายเรื่องเดียวกันไว้ในแต่ละลักษณะ การประมวลกฎหมายในรัชกาลที่ 1 มีลักษณะต่าง ๆ รวม 29 ลักษณะด้วยกัน (กำธร กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ, 2550) ซึ่งจะประกอบด้วยกฎหมายลักษณะฟัวเมียกฎหมายลักษณะมฤตก และกฎหมายพระสงฆ์รวมอยู่ด้วยที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง โดยกฎหมายลักษณะฟัวเมียได้บัญญัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา ตัวอย่างเช่น การสิ้นสุดการสมรส ในกรณีที่มีได้บวชหรืออุปสมบท สิ้นเดิมและสิ้นสมรสตกเป็นกรรมสิทธิ์ของภรรยา นับแต่สามีได้อุปสมบท ตามกฎหมายลักษณะฟัวเมียในบทที่ 38 เป็นต้น และตามกฎหมายลักษณะมฤตกนั้น ได้บัญญัติเรื่องการตกทอดแห่งทรัพย์มรดก ตัวอย่างเช่น คู่สามีภรรยาถ้าหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตก่อน ทรัพย์มรดกนั้นคือ สิ้นเดิมและสิ้นสมรส ซึ่งสิ้นเดิมของเจ้ามรดกนั้น ให้ตกทอดกับทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดก ส่วนสิ้นสมรสนั้น แบ่งกันคนละครึ่งกับคู่สมรส และส่วนที่แบ่งให้กับคู่สมรสนั้น คือเจ้ามรดกนั้นทรัพย์มรดกก็ตกทอดกับทายาทโดยธรรมเช่นเดียวกับสิ้นเดิม ตามกฎหมายลักษณะมฤตกในบทที่ 21 เป็นต้น

กฎหมายลักษณะฟัวเมียหรือพระอัยการลักษณะฟัวเมีย

ความสัมพันธ์ด้านทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา

กฎหมายลักษณะฟัวเมีย ได้บัญญัติเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาไว้ คือ เรื่องสิ้นเดิมและสิ้นสมรส ซึ่งเป็นต้นแบบในการบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับสินส่วนตัวและสิ้นสมรส อธิบายดังนี้

กฎหมายลักษณะฟัวเมีย บทที่ 64 บัญญัติ คือ “ชายก็ดี หญิงก็ดี ได้ทาสเปน ทรัพย์มรดกแห่งพ่อ แม่ พี่ น้องมาก็ดี ไถ่มาก็ดี แลได้รับพระราชทานพญาไร นา อากร เมื่อเขาฟัวเมียยังอยู่ด้วยกันไซ้ ให้เอาเปนสมรส”

กฎหมายลักษณะฟัวเมีย บทที่ 72 บัญญัติ คือ “อนึ่ง บิดา มานดา พี่ น้อง ลูก หลาน หนหญิงก็ดี ชายก็ดี แลเขาล้มตายไซ้ หนชายได้สิ่งสินมากน้อยเท่าใดก็ดี หนหญิงได้สิ่งสินมากน้อยเท่าใดก็ดี ท่านว่าเขาฟัวเมียได้ทำบุญด้วยกัน เขาให้เอาเปนสินสมรส แม้นบิดา มานดา ญาติ หนหญิง ให้สิ่งสินแก่หญิงก็ดีบิดา มานดา ญาติ หนชาย ให้แก่ชายก็ดี เมื่อวันมีแขกให้เอาเปนเดิม ถ้าให้เมื่อมาอยู่เปนฟัวเมียกันแล้ว ให้เอาเปนสมรส แม้นได้ไร นา อากร เมื่ออยู่เปนฟัวเมียก็ให้คิดเอาเปนสมรส” “สิ้นเดิม สิ้นเดิมเป็นทรัพย์ที่ชาย หญิงได้มาก่อน การเป็นสามีภรรยา กัน คำว่า สิ้นเดิม มีนัยเดียวกันกับคำว่า ทุนสิ้นเดิม จะต้องมิลักษณะที่สามารถใช้เป็นทุนได้ ในการอยู่กินเป็นสามีภรรยา กัน อาจเป็นทรัพย์ที่ทั้งสองฝ่ายเอามากองหรือรับรองว่าให้เป็นทุนในเวลาแต่งงานกัน ทรัพย์ที่ชายหญิงได้มาเมื่อวันมีแขก ให้เอาเป็นสิ้นเดิม (บทที่ 72) สิ้นสมรส คือ ทรัพย์สินที่สามี ภรรยา ได้มาภายหลังแต่งงานอยู่กินด้วยกัน” (องค์การคำของครูสภา, 2505)

พิเคราะห์ตามกฎหมายลักษณะฟัวเมีย บทที่ 64 นี้ จะบัญญัติเรื่องสิ้นสมรสที่บิดามารดามอบทรัพย์สินให้คู่สามีภรรยามีกรรมสิทธิ์ทั้งสองคน ซึ่งตามบทดังกล่าวนี้ โดยผลของกฎหมายนั้น ถือว่าทาสนั้นเป็นสิ้นสมรส ถึงแม้จะมีการไถ่ตัวทาสและได้ทรัพย์สินก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินระหว่างสมรส และถ้าได้รับพระราชทานที่นาไรสวนก็ให้ตกเป็นสิ้นสมรส และบทที่ 72 นี้ ได้บัญญัติแบ่งแยกเรื่องสินส่วนตัวและสิ้นสมรสระหว่างสามีภรรยา เอาไว้ ดังนั้น สินส่วนตัว คือ ทรัพย์สินที่แต่ละฝ่ายได้มาก่อนแต่งงาน ย่อมเป็นกรรมสิทธิ์ของสามีหรือภรรยา ก่อนที่จะได้สมรส และภายหลังแต่งงานกันแล้วทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างอยู่ด้วยกันหรือทำมาหาได้ด้วยกันนั้น ย่อมตกเป็นสิ้นสมรสที่สามีภรรยามีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน

กรณีเหตุของการหย่าขาดจากการสมรสระหว่างสามีภรรยา

กฎหมายในอดีตเกี่ยวกับการหย่านั้น มีบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะผัวเมีย ซึ่งเป็นหนึ่งในลักษณะของกฎหมายตราสามดวง ในบทที่ 65 บัญญัติว่า “สามีภริยามีวิาทจะหย่ากัน สามีให้หนังสือแก่ภริยา ภริยาให้หนังสือแก่สามี ต่อหน้าผู้เฒ่าผู้แก่ ท่านว่าฟังเอาหนังสือสามีภริยานั้นได้ เขาสามีภริยาขาดจากผัวเมียกัน” ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 65 นี้ พิศุทธิ์แล้วน่าจะเป็นการตกลงยินยอมทั้งสองฝ่าย ที่ทำหนังสือการหย่ากันต่อหน้าผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งอาจจะเป็นญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็ได้ ดังนั้น การหย่าตามกฎหมายลักษณะผัวเมียตามบทที่ 65 นี้ น่าจะต้องทำเป็นหนังสือเป็นหลักฐานว่าได้หย่าขาดจากกัน และเมื่อพิเคราะห์เรื่องการหย่าตามกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในสมัยปัจจุบัน กฎหมายได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรณีเรื่องเหตุของการหย่าขาดจากการสมรสในกฎหมายลักษณะผัวเมียนั้น การที่สามีภรรยาต้องการหย่าขาดจากการสมรสในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้จะแยกพิเคราะห์ได้ คือ

1. ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 65 วางหลักว่าต้องทำเป็นหนังสือ และมีพยานด้วย คือ การทำหนังสือต่อหน้าผู้เฒ่าผู้แก่ ดังนั้น การหย่าขาดกรณีนี้ น่าจะเป็นการตกลงยินยอมของฝ่ายสามีและภรรยา ที่ไม่ต้องการอยู่กินกันฉันสามีภรรยา เพราะอยู่ด้วยกันไม่ได้อย่างปกติสุข จึงต้องแยกทางกัน การหย่าขาดจากการสมรสจึงมีผลตามบทที่ 65 การสมรสสิ้นสุดทันที ซึ่งจะสอดคล้องกับการสิ้นสุดการสมรสในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 1515 นั้น คือ ได้จดทะเบียนหย่ากัน

2. ในอดีตก็มีการฟ้องร้องเรื่องการหย่ากัน ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ดังที่กล่าวมาใน เรื่องอำแดงป้อมฟ้องหย่าและได้มีคำตัดสินให้มีการหย่าขาดจากการสมรส ซึ่งน่าจะเป็นการตัดสินที่คล้ายคลึงกับกรณีศาลมีคำพิพากษาการสิ้นสุดการสมรสในปัจจุบัน

เมื่อมีการหย่า ก็ต้องแบ่งสินสมรส ตามกฎหมายลักษณะผัวเมีย โดยกฎหมายลักษณะผัวเมีย บทที่ 68 บัญญัติว่า “ผัวเมียอยู่ด้วยกัน ต่างคนต่างผิดใจกัน จะหย่ากันให้ ให้หญิงส่งสินสอดชั้นหมากแก่ชาย ถ้ามีลูกด้วยกันให้ ท่านมิให้ส่งสินสอดชั้นหมากแก่ชายเลย ให้เรียกสินเดิมทั้งสองข้าง สินสมรสใช้ให้แหวกปันเปนสามส่วน ให้ชายสองส่วน ให้แก่หญิงส่วนหนึ่ง ถ้าหญิงนั้นเขามีทุนเดิมซื้อชายได้กำไร แลชายหาทุนเดิมมิได้ใช้ ท่านให้ปันสินสมรสนั้นสามส่วน ได้แก่หญิงสองส่วน ได้แก่ชายส่วนหนึ่ง เพราะชายหาทุนมิได้ ชายได้ไปหารักษาจึงได้” ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 68 นี้ เป็นกรณีที่มีหย่าขาดจากการเป็นสามีภรรยา และได้มีการแบ่งปันสินสมรสในระหว่างที่อยู่กินด้วยกัน และการแบ่งสินสมรสนั้น ศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษาที่สามีมีสินเดิมฝ่ายเดียววันนั้น หากภายหลังได้หย่าขาดจากกันสามีได้สินสมรสทั้งหมดเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ส่วนภรรยาไม่มีสิทธิในสินสมรส (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 152/2527) แต่ถ้าทั้งสามีภรรยามีสินเดิมทั้งสองฝ่ายนั้น ศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษา คือ ถ้าทั้งสองฝ่ายมีสินเดิมให้แบ่งสินสมรสเป็น 3 ส่วน ชายได้ 2 ส่วน หญิงได้ 1 ส่วน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1351/2531) ซึ่งการแบ่งสินสมรสตามหลักฎีกานี้ ภรรยาได้รับสินสมรสน้อยกว่าสามี อาจจะเป็นเพราะว่า สามีมีภรรยาหลายคนที่ต้องเลี้ยงดู รวมทั้งบุตรที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูด้วย และกฎหมายลักษณะผัวเมียนั้น สามีน่าจะมีอำนาจจัดการสินสมรสฝ่ายเดียว เจตนารมณ์ของกฎหมายจึงวางหลักให้สามีได้รับสินสมรสมากกว่า

การสิ้นสุดจากการสมรสระหว่างสามีภรรยา

การสิ้นสุดการสมรสตามกฎหมายหรือไม่นั้น กฎหมายลักษณะผัวเมียนั้น วางหลักไว้ว่า การบวชหรืออุปสมบทนั้นเป็นเหตุให้การสมรสสิ้นสุดหรือยังไม่สิ้นสุด ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ โดยกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 นั้น ได้วางหลักไว้ว่าเมื่อสามีอุปสมบทแล้ว การสมรสนั้นสิ้นสุดทันที ซึ่งการวางหลักกฎหมายตามบทที่ 38 นั้นจะสอดคล้องกับกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 แต่บทที่ 37 นี้ กฎหมายได้วางเงื่อนไขไว้ว่า การสมรสนั้นสิ้นสุดหรือไม่สิ้นสุดนั้น ต้องพิเคราะห์ว่าคู่สมรสต้องการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา

หรือต้องการหย่าร้างกัน ตามกฎหมายที่ได้วางเงื่อนไขไว้และตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 และบทที่ 38 นั้น กฎหมายยังได้บัญญัติเรื่องทรัพย์สินไว้ว่าทรัพย์สินของชายทั้งสินเดิมและสินสมรสนั้น ให้ตกแก่หญิงในภายหลังที่อุปสมบท

ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 นั้น จะวางหลักไว้แตกต่างจากบทที่ 38 ซึ่งในกรณีนี้ต้องพิจารณาตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ที่จะถือว่าการสมรสจะสิ้นสุดหรือไม่ตามเงื่อนไขที่กฎหมายได้วางหลักไว้ โดยกฎหมายในบทที่ 37 นี้ ได้บัญญัติไว้ว่า “สามีศรัทธาในพระศาสนา สละภรรยาแลทรัพย์สินสรรพ เหตุออกบวชเป็นภิกษุและสามเณรแล้ว สินเดิมและสินสมรสของชายสิทธิแก่หญิง พ่อ แม่ พี่ น้องชาย จะเอาอย่าฟังให้เลย ถ้าเมื่อแรกจะบวชนั้น ชายแหวกแบ่งปันทรัพย์สินใดไว้จึงได้ ถ้าหญิงยังครองตัวอยู่ถ้าผัว ผัวสึกออกมาอยู่กินด้วยหญิง อีกเล่าใช้บุตร ภรรยา แลทรัพย์สินของทั้งปวงนั้น ก็สิทธิแก่ชาย เหตุว่าเรือนท่านเคยอยู่ อยู่ท่านเคยนอน หมอนท่านเคยเรียง เสบียงท่านเคยกินถ้าหญิงทำชู้นอกใจผัวใช้ ให้ไหม” ดังนั้น พิจารณาตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 แล้ว สามารถวิเคราะห์ได้หลายประการด้วยกัน คือ

1. การบวชตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 ดังกล่าวนี้น่าจะเป็นการบวชในระยะสั้น โดยผู้บวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรนี้ ยังต้องการที่จะสึกออกมา ซึ่งมีได้มีเจตนาที่จะหย่าร้างกับภรรยาของตน จึงน่าจะสอดคล้องกับการอุปสมบทของชาวไทยพุทธในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น อุปสมบทตอนเช้าพรรษา อุปสมบททดแทนบุญคุณบิดา มารดา เป็นต้น โดยสามีเจตนาที่จะบวชระยะสั้น ซึ่งอาจจะเป็นเพียง 1 เดือน 3 เดือน หรือ 1 พรรษา และภายหลังสึกออกมาแล้ว ก็กลับมาอยู่กินฉันสามีภรรยาดังเดิม

2. กฎหมายลักษณะผัวเมียตามบทที่ 37 นี้ ยังมีเงื่อนไข ในกรณีที่ภรรยาต้องการกลับมาอยู่กินฉันสามีภรรยา การสมรสยังไม่สิ้นสุด และถ้าภรยานอกใจสามีไปหลบนอนกับชายอื่น ซึ่งตามบทที่ 37 ตอนท้ายนี้ ได้วางหลักไว้ให้ปรับไหม ซึ่งน่าจะเป็นการปรับไหมชายชู้ที่กระทำความผิดกับภรรยาของตนเอง ดังนั้น ถ้าภายหลังสึกออกมาแล้วกลับมาอยู่กินฉันสามีภรรยาดังเดิม ตามหลักกฎหมายก็ถือว่า การสมรสยังไม่สิ้นสุด ดังที่กล่าวมาเนื่องจากหญิงยินยอมอยู่กินด้วย และทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสและสินเดิมนั้นก็ตกเป็นกรรมสิทธิ์ดั้งเดิมของสามี เหมือนครั้งที่ยังไม่ได้อุปสมบท แต่ถ้าภรรยาไม่ต้องการอยู่กินกับสามี ตัวอย่างเช่น มีสามีคนใหม่ หรือทั้งสองฝ่ายมีเจตนาตั้งแต่อุปสมบทว่าจะไม่อยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา คือ ต้องการหย่าขาดจากกัน เมื่อภายหลังอุปสมบทไปแล้ว ตามกรณีที่ได้กล่าวมานี้ การสมรสก็น่าจะเป็นอันสิ้นสุดตามบทที่ 37 ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 โดยถือว่าการสมรสเป็นอันสิ้นสุด

3. ประเด็นเรื่องทรัพย์สินดังกล่าว ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 37 นี้ จะวางหลักเรื่องสินเดิมและสินสมรสนั้น ถ้าหากฝ่ายชายมิได้แบ่งทรัพย์สินให้กับทายาทของตนก่อนอุปสมบท สินเดิมและสินสมรสก็ตกเป็นของภรรยาแต่เพียงผู้เดียว และกฎหมายก็ยังห้ามมิให้แบ่งทรัพย์สินดังกล่าวแก่ทายาทของตนเมื่อได้บวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณร แต่ถ้าฝ่ายชายได้แบ่งปันทรัพย์สินให้กับบิดา มารดา ญาติ พี่ น้องของตนก่อนอุปสมบททรัพย์สินที่แบ่งปันให้ก็ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลที่ฝ่ายชายได้ยกให้กับบุคคลนั้นๆ ตามที่กฎหมายได้วางหลักเอาไว้

4. กฎหมายลักษณะผัวเมีย ให้ความเป็นธรรมแก่ภรรยาของพระภิกษุ ที่สมควรยกสินเดิมและสินสมรสให้กับภรรยาของตนเอง เพราะต้องดำรงเลี้ยงชีพด้วยตัวเองตามลำพังและอาจต้องมีบุตรที่ต้องเลี้ยงดูอีกด้วย แต่ถึงแม้ว่ามีได้ดูแลบุตรก็ตามทรัพย์สินบางอย่างอาจต้องมีค่าบำรุงรักษา หรือมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ตัวอย่างเช่น โฉนดที่ดิน ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู หรือที่ดินก็ต้องจ่ายค่าภาษีให้กับรัฐ เป็นต้น ซึ่งถ้าหากว่าภายหลังสามีได้อุปสมบทและศรัทธาในพระพุทธศาสนาโดยไม่ต้องลาสิกขาบทอีกเลย ดังนั้น ทรัพย์สินทั้งหมดก็สมควรตกเป็นของหญิงที่เป็นภรรยาตามกฎหมาย

5. กรณีการอุปสมบท ตอนแรกอาจจะบวชระยะสั้น เพื่อต้องการกลับมาอยู่กับภรรยา และภรรยายังครองตัวเป็นโสด ซึ่งยังต้องการอยู่กับฉันสามีภรรยา เมื่อภายหลังสามีได้สึกออกมาดังที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1 แต่ภายหลังได้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงต้องการบวชอย่างถาวรหรือตลอดชีวิตโดยไม่สึกเลย เมื่อได้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้ว ตามบทบัญญัติในบทที่ 37 การสมรสก็น่าจะเป็นอันสิ้นสุดตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 เพราะกฎหมายวางหลักไว้ว่า สละซึ่งทรัพย์สินสิ่งสินและภรรยาตั้งแต่เริ่มอุปสมบทแล้ว และเมื่อได้อุปสมบทโดยไม่สึกออกมา ทรัพย์สินทั้งสินเดิมและสินสมรสนั้นก็ตกเป็นของภรรยาของพระภิกษุทั้งหมดนับตั้งแต่สามีได้อุปสมบท โดยสามีมิได้แบ่งทรัพย์สินให้กับทายาทหรือบุคคลอื่นๆ ก่อนที่จะอุปสมบท ดังกฎหมายได้วางหลักไว้

ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 นั้น กฎหมายได้บัญญัติให้การสมรสเป็นอันสิ้นสุดทันที เมื่อสามีได้บวชหรืออุปสมบท ซึ่งกฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 38 บัญญัติไว้ว่า “หญิง ชายราษฏรอยู่กินเป็นผัวเมียกัน สามีสละภรรยาแลทรัพย์สินของบวคเป็นภิกษุ สามเณรแล้ว แลสึกออกมาจะคืนอยู่กับหญิงอีกใช้ ถ้าหญิงมีสมักเป็นภรรยาชายนั่นต่อไป ก็ตามใจหญิง เหตุว่าบวคแล้วขาดจากผัวเมียกัน ถ้าชายถูกลักข่มขืนหญิงนั้น ท่านให้ไหมชาย ดุจทำแก่หญิงม่ายนั้น”

ดังนั้น พิเคราะห์ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 แล้ว สามารถวิเคราะห์ได้หลายประการด้วยกัน คือ

1. ฝ่ายสามีนั้นศรัทธาในพระพุทธศาสนา ต้องการบวชหรืออุปสมบท ดังนั้นกฎหมายได้วางหลักว่า เมื่อศรัทธาพระพุทธศาสนาแล้วต้องการอุปสมบท จึงมีเจตนาที่จะตัดขาดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยารวมทั้งทรัพย์สินนั้น ก็สมควรยกให้กับภรรยาทั้งหมด เมื่อได้อุปสมบทแล้ว ซึ่งการอุปสมบทตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 นี้ อาจจะต้องการอุปสมบทตลอดชีวิต หรืออุปสมบทระยะเวลาหนึ่งแล้วสึกออกมา

2. เมื่อฝ่ายสามีได้อุปสมบทแล้ว กฎหมายก็วางหลักไว้ว่า การสมรสเป็นอันสิ้นสุดทันทีตามกฎหมายโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ซึ่งน่าจะคล้ายกับการจดทะเบียนหย่าขาดจากการสมรสในกฎหมายปัจจุบัน ตามมาตรา 1515 ซึ่งหมายความว่า ฝ่ายภรรยาก็เป็นหญิงม่ายและถ้าหากฝ่ายชายสึกออกมาภายหลัง ก็เป็นพอม่ายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 38

3. หากสามีสึกออกมา และต้องการกลับมาอยู่กับภรรยาคนเดิมนั้น กฎหมายวางหลักว่า ถ้าภรรยาไม่ยอมอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาดังเดิมนั้น ก็แล้วแต่เจตนาของฝ่ายหญิง ซึ่งถ้าภรรยาคนเดิมไม่ต้องการอยู่ด้วยกัน และฝ่ายชายทำอนาจารกับฝ่ายหญิงกฎหมายก็วางหลักให้ปรับฝ่ายชายเหมือนกับทำกับหญิงม่ายโดยกฎหมาย ผลของกฎหมายนั้น ถือว่าเป็นบุคคลอื่นไปแล้ว ซึ่งไม่มีนิติสัมพันธ์ใดๆ ต่อกัน

4. ในกรณีที่ฝ่ายหญิงตกลงยินยอมอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาดังเดิมนั้น กฎหมายก็มีได้วางหลักเรื่องทรัพย์สินทั้งที่เป็นสินเดิมและสินสมรสนั้น ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของฝ่ายชายเช่นเดิม ซึ่งตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น เมื่ออุปสมบทการสมรสก็เป็นอันสิ้นสุดทันทีที่ทรัพย์สินตกเป็นของภรรยาตั้งแต่อุปสมบทแล้ว ถึงแม้ว่าฝ่ายหญิงยินยอมอยู่ด้วยกันดังเดิมกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก็ไม่ตกเป็นของฝ่ายชาย เมื่อพิเคราะห์แล้วก็น่าจะเหมือนกับการสมรสครั้งใหม่กับหญิงอื่น ถึงแม้ว่าจะเคยเป็นสามีภรรยากันมาก่อนก็ตาม

ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียที่เกี่ยวกับภรรยาต้องการบวช ตัวอย่างเช่น บวชเป็นแม่ชี ภรรยาก็ต้องได้รับความยินยอม จึงถือว่าเป็นเหตุให้การสมรสสิ้นสุดตามบทที่ 39 บัญญัติว่า “ภริยาสามีจะไปบวค สามีก็ยอมให้ภริยาไปบวค ท่านว่าสามีภริยาขาดจากผัวเมียกัน ถ้าภริยาสึกออกมาสามีอื่นใช้ ท่านว่าหาโทษมิได้ ถ้าสามีมิได้สละให้บวค ภริยากระทำความผิด แล้วหนีไปบวค ถ้าสึกออกมา มีชู้ มีผัวใช้ ให้ไหมโดยขนาด เพราะเหตุว่าสามีเขามีได้สละให้ไปบวค” ซึ่งตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 39 นี้ จะแตกต่างกันที่ สามีต้องให้ความยินยอมเท่านั้น การสมรสก็จะสิ้นสุดตามกฎหมายลักษณะผัวเมีย ดังเห็นได้ว่า ทั้งสองมาตรานี้ ได้วางหลัก

ไว้ว่า เมื่อได้บวชแล้ว การสมรสย่อมสิ้นสุดทันที ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาที่ไม่มีนิติสัมพันธ์ใด ๆ แล้ว ตั้งแต่ได้บวชตามเจตนาของตนเองที่ต้องการศึกษาพระธรรมวินัยที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งทั้งกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 และบทที่ 39 นี้ พิจารณาแล้วจะแตกต่างกัน ถ้าสามีต้องการบวชหรืออุปสมบท ก็ไม่ต้องได้รับความยินยอมกับภรรยาก็ได้แต่ฝ่ายภรรยาเมื่อต้องการบวชต้องได้รับความยินยอมจากสามี ซึ่งโดยผลของกฎหมายนั้นถือว่าการสมรสสิ้นสุดทันทีโดยพิเคราะห์ได้ คือ

1. ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 39 เมื่อภรรยาได้สึกออกมา ถ้าภรรยาต้องการอยู่ด้วยกับสามีคนเดิม โดยฝ่ายชายยินยอม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 แล้ว ก็จะคล้ายกันดังที่กล่าวมาแล้ว คือ เป็นการสมรสครั้งใหม่ถึงแม้ว่าจะเป็นสามีคนเดิมก็ตาม ดังที่กล่าวมาแล้วในกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38

2. ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 39 เมื่อภรณยานั้นต้องการบวชโดยไม่ได้ความยินยอมจากสามี เมื่อสึกออกมาและภายหลังได้มีคู่สมรสคนใหม่นั้น ถือว่าสามีได้รับความเสียหาย เพราะการสมรสยังไม่สิ้นสุดตามกฎหมาย ดังนั้น กฎหมายได้วางหลักให้ปรับไหมสามีคนใหม่ เนื่องจากว่าสามีคนเดิมยังมีได้หย่าร้างกัน ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ ถ้าสามีไม่ได้ยินยอมให้บวช โดยผลของกฎหมายนั้น ถือว่าการสมรสยังไม่สิ้นสุด

กฎหมายลักษณะมรดกหรือพระอัยการลักษณมรดก

กฎหมายลักษณะมรดก บัญญัติขึ้นโดยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ในปีพุทธศักราช 2155 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งใน 29 ลักษณะของกฎหมายตราสามดวงที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องมรดกตามพระอัยการลักษณมรดก มรดกย่อมได้แก่ บรรดาทรัพย์สินของผู้ตาย (ถ้าธ ก่าประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ, 2515) ตามหลักกฎหมายในลักษณะมรดกนี้ ได้วางหลักในการการแบ่งทรัพย์สินมรดกของสามี ภรรยา หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายก่อนก็มีสิทธิรับมรดกของอีกฝ่ายตามกฎหมายลักษณะมรดก

กฎหมายลักษณะมรดก เป็นหนึ่งในลักษณะของกฎหมายตราสามดวง ที่วางหลักไว้ในการแบ่งมรดก ตัวอย่างเช่น กฎหมายลักษณะมรดก ในบทที่ 1 บทที่ 3 ที่วางหลักในการแบ่งทรัพย์สินมรดกของผู้มีบันดาศักดิ์ ส่วนกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 และบทที่ 21 เป็นการแบ่งทรัพย์สินมรดกของบุคคลธรรมดาหรือประชาชนทั่วไป เป็นต้น ในกรณีนี้จะพิเคราะห์การแบ่งทรัพย์สินมรดกของผู้มีบันดาศักดิ์ ซึ่งกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 3 ได้บัญญัติไว้ คือ “เสนาบดีมลตรีมุขลูกขุน เจ้าราชินิกุล หมื่นพันทนายผู้มีบันดาศักดิ์ทั้งปวง แลบิดามานดา แต่งให้มีเรือนแต่อายุสมควรจะมีเรือน แลคนทั้งนั้นมีทรัพย์สินสิ่งสิ้นด้วยผลราชการอันพระราชทานให้ก็ดี ด้วยทำมาหากินด้วยกันก็ดี แลผู้นั้นถึงแก่ภรรณภาพลง ให้เอาเครื่องสรรพาวุธช้างม้าเครื่องพทยาบ่าวไพร่แลเรือยาวแต่ 7 วาขึ้นไป ยกไว้เปนหลวงแลทรัพย์สินสิ่งสิ้นทาสกรรมกร (ชาย. หญิง) เรือกสวนไร่นานั้น ยังมากนักน้อยเท่าใดให้ประมาณไว้ ถ้าแลผู้มรดกภาพนั้นมีน้อยเท่าใดก็ดี ให้บิดามานดาบุตรภรรยาเอาทรัพย์สินนั้นขึ้นนี้ จงครบก่อน ถ้าแลผู้มรดกภาพหาไม่ได้ก็ดี ให้เอาทรัพย์สินของทั้งปวงซึ่งยังอยู่นั้น แบ่งออกเปนส่วน ให้ทำเปนสี่ภาค ๆ หนึ่งเข้าพระคลัง ภาคหนึ่งให้แก่บิดามานดา ถ้าบิดาถึงแก่ภรรณภาพยังแต่มาดาให้มาดานั้นได้ทรัพย์สินทั้งส่วน ถ้าบิดามานดาหย่าร้างกันแล้ว ให้ได้ทรัพย์สินคนละกึ่ง ส่วนแลภาคหนึ่ง ให้แก่พี่น้องลูกหลานแลญาติกาถึงผู้มรดกภาพ ภาคหนึ่งให้แก่ภริยา ถ้าแลผู้มรดกภาพหาแม่เจ้าเรือนมิได้ ให้ยกไว้เปนหลวง”

และพระอัยการลักษณมรดกบทที่ 1 ซึ่งมีบทบัญญัติท่อนหนึ่ง คือ “ถ้าแลผู้มีบันดาศักดิ์ตั้งแต่นา 400 ขึ้นไป ถึงแก่ภรรณภาพและแบ่งปันทรัพย์สินมรดกเปนส่วนซึ่งจะได้แก่บิดามานดาแลญาติพี่น้องบุตรภรรยาหลานเหลนลือนั้น” “ผู้ที่เปนขุนนางมีศักดินาส่งตั้งแต่ 400 ไร่ขึ้นไปหากับราชการและได้รับพระราชทานทรัพย์สินจากพระมหากษัตริย์ เมื่อทำความดีความชอบ เช่น ได้รับพระราชทานเครื่องศาสตราวุธช้างม้าเครื่องพทยา ถือว่าเป็นของหลวง ถ้าถึงแก่ความตายให้ส่งคืนท้องพระคลัง และถ้ายังมีทรัพย์สินอื่นๆ นอกจากของหลวง

เหลืออยู่อีก ก็ให้แบ่งมรดกออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบ่งให้แก่บิดามารดา (ถ้าฝ่ายใดตายให้ฝ่ายที่มีชีวิตอยู่ได้ส่วนแบ่งครึ่งหนึ่ง) ส่วนที่ 2 แบ่งให้คู่สมรส แต่ในกรณีที่ชายมีภริยาหลายคน ให้ภริยาหลวงได้มากกว่าอนุภริยา (ถ้าไม่มีคู่สมรสให้ตกเป็นของแผ่นดิน) แต่มีเงื่อนไขว่า ต้องรักษาไว้และปลงศพผู้ตาย ส่วนที่ 3 แบ่งให้แก่ญาติ ซึ่งได้แก่ลูกหลานเหลนลื้อพี่น้องปู้ย่าตายายลุงป้าน้าอาของผู้ตาย ได้รับส่วนแบ่งเท่าๆ กัน” (พรชัย สุนทรพันธุ์, 2546) กฎหมายลักษณะมรดกที่ได้รวบรวมกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น น่าจะเริ่มวางหลักการแบ่งทรัพย์สินของเจ้ามรดกให้ตกทอดตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 3 นี้ ได้วางหลักในการแบ่งทรัพย์สินมรดกออกเป็นสี่ส่วน คือ

1. ตกเป็นของแผ่นดิน

2. ตกเป็นของบิดามารดาของเจ้ามรดก ถ้าหากว่าบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต ก็ให้ทรัพย์สินตกเป็นของบิดาหรือมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่ถ้าบิดามารดาหย่าร้างกัน ก็ให้แบ่งกันคนละครึ่งตามส่วนที่บิดามารดาจะได้รับทรัพย์สินมรดก

3. ตกเป็นของทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดก ได้แก่ ลูกหลานเหลนลื้อพี่น้องปู้ย่าตายายลุงป้าน้าอาของเจ้ามรดก ได้รับส่วนแบ่งเท่า ๆ กัน ในส่วนที่แบ่งให้หนึ่งส่วนนี้

4. ภรรยาของเจ้ามรดก

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า การแบ่งทรัพย์สินมรดกตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 1 นี้จะเป็นการแบ่งทรัพย์สินมรดกของผู้ที่มีตำแหน่งในหน้าที่การงานราชการยังไม่สูงมากนัก และเมื่อเทียบกับกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 3 แล้ว ซึ่งในบทที่ 3 นี้ น่าจะมีหน้าที่การงานในตำแหน่งที่สูงกว่ากฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 1 ดังนั้นดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการแบ่งทรัพย์สินมรดก ในกรณีนี้ที่เจ้ามรดกเป็นผู้มีบันดาศักดิ์ ซึ่งอาจมีทรัพย์สินมรดกมากพอที่จะแบ่งให้กับทายาทโดยธรรมทุก ๆ คน เท่ากันได้

สำหรับบุคคลทั่วไปหรือราษฎรแล้ว ตามกฎหมายลักษณะมรดกก็จะคล้ายกับกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 1 และบทที่ 3 แต่อาจจะมีการแบ่งทรัพย์สินมรดกแตกต่างอยู่บ้างบางประการ โดยการแบ่งทรัพย์สินมรดกตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 และบทที่ 21 จะแยกพิจารณาได้ คือ ตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 บัญญัติว่า “บิดามารดาแต่งให้บุตรหญิงชายมีเรือนแล้วแต่ทว่าได้ให้ทรัพย์สินสิ่งสินนั้นน้อยแลบิดามารดานั้นมรณภาพทรัพย์สินสิ่งสินยังมีมากให้แบ่งปันทรัพย์สินนั้นให้แก่บุตรอันมีเรือนแล้วแต่ทั้งส่วนบุตรหญิงชายซึ่งยังมีได้แต่งให้มีเรือนนั้น”

ตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 21 บัญญัติว่า “หญิงชายสมรสด้วยกันแลเขานั้นตายจากกัน ท่านให้ยกสินเดิมให้แก่ญาติพี่น้องเขาตามมากน้อยแลสมรสทำได้ด้วยเท่าใดให้แบ่งปัน” ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 แล้วนั้น ทรัพย์สินมรดกของบิดามารดานั้น ตกทอดแก่ทายาทชั้นบุตรทุกคน ที่สมควรได้รับตามส่วนที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ แต่จะมีความแตกต่างกันในการรับทรัพย์สินมรดกนั้น คือ บุตรที่แต่งงานไปแล้วนั้น ได้ทรัพย์สินจากบิดามารดาไปบางส่วน และเมื่อภายหลังบิดามารดาเสียชีวิตถ้าหากมีทรัพย์สินยังมีมาก ก็ให้แบ่งทรัพย์สินมรดกให้กับบุตรที่แต่งงานไปแล้วครึ่งหนึ่งของทรัพย์สินมรดกทั้งหมด และอีกครึ่งส่วนให้ตกทอดแก่บุตรที่ยังไม่ได้แต่งงาน ซึ่งการแบ่งทรัพย์สินมรดกในกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 18 นี้เป็นการแบ่งทรัพย์สินมรดกให้กับทายาทโดยธรรม แต่ทายาทดังกล่าวนี้ ก็เป็นเพียงทายาทชั้นบุตรเท่านั้น ซึ่งจะแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่นำมาบังคับใช้ในปัจจุบัน ที่ทรัพย์สินมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมตาม 1629 วรรคแรก ที่วางหลักไว้ว่า ทายาทมีทั้งหมด 6 ลำดับชั้น แต่การรับทรัพย์สินมรดกต้องเป็นไปตามลำดับชั้นที่มีสิทธิจะได้รับตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 21 นั้น ได้วางหลักเรื่องทรัพย์สินมรดกของคู่สมรส ในกรณีที่ชายหญิงได้สมรสแล้ว ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิตไปก่อนหน้านั้น สินเดิมตกเป็นของญาติฝ่ายตนที่มีสิทธิจะได้รับทรัพย์สินมรดกและสมรสกันนั้นทำมาหาได้ด้วยกัน ก็ต้องแบ่งระหว่าง

สามิภรรยาโดยจะแตกต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น คือ ภรรยาที่มีสิทธิได้รับในทรัพย์สินมรดกที่เป็นสินส่วนตัวด้วย ซึ่งกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในปัจจุบันนี้ การแบ่งทรัพย์สินมรดกนั้น คือทายาทชั้นบุตรบิดามารดาญาติลำดับชั้นอื่นๆ และภรรยาก็มีสิทธิรับทรัพย์สินมรดกด้วย ส่วนการแบ่งสินสมรสตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 21 นั้น ก็วางหลักว่า ต้องแบ่งคนละครึ่ง ระหว่างคู่สมรสด้วยกันนี้ จะสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่นำมาบังคับใช้ในปัจจุบัน แต่สินสมรสที่แบ่งกันคนละครึ่งกับสามิหรือภรรยา (เจ้ามรดก) นั้น จะแตกต่างกัน คือ คู่สมรสไม่มีสิทธิรับทรัพย์สินที่ตกเป็นทรัพย์สินมรดกที่ได้จากการแบ่งสินสมรสเนื่องจากกฎหมายวางหลักให้ตกทอดแก่ญาติพี่น้องของเจ้ามรดกตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 21

กฎหมายลักษณะมรดก ที่บัญญัติเกี่ยวกับการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุขึ้นตามกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะนั้น คือ กฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 2 และบทที่ 36 โดยกฎหมายมิได้วางหลักว่าเป็นทรัพย์สินมรดก เนื่องจากว่าทรัพย์สินของพระภิกษุก่อนอุปสมบทนั้นตกเป็นของภรรยา นับตั้งแต่อุปสมบทแล้ว ตัวอย่างเช่น ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียในบทที่ 38 ดังนั้น จึงไม่มีทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุที่จะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมในกรณีที่พระภิกษุมรณภาพ ซึ่งการตกทอดแห่งทรัพย์สินของพระภิกษุขึ้นตามกฎหมายลักษณะมรดกในบทที่ 36 บัญญัติไว้ว่า “ภิกษุจุติจากอาตมภาพแลคหฬ จะปันเอาทรัพย์สินมรดกนั้นมิได้ เหตุว่าเขาเจตนาทำบุญให้แก่เจ้าภิกษุเป็นของอยู่ในอารามท่านแล้ว ถ้าเจ้าภิกษุอุทิศไว้ให้ท่านแก่คหฬๆ จึงรับทานท่านได้ อนึ่ง ถ้าคหฬมรณภาพบิดามารดาญาติพี่น้องลูกหลานเป็นเจ้าภิกษุอยู่ในสิกขาบทแล้ว จะปันเอาทรัพย์สินมรดกคหฬนั้นมิได้ เหตุว่าเป็นบุตรพระเจ้าแล้ว ถ้าคหฬผู้มรณภาพนั้นอุทิศไว้ถวายสวัญญาณกะทรัพย์และสวัญญาณกะทรัพย์แก่เจ้าภิกษุผู้เป็นญาติพี่น้องลูกหลานจึงรับเอาทรัพย์สินทั้งนั้นเป็นของเจ้าภิกษุได้ ถ้าเจ้าภิกษุจุติจากอาตมภาพ ทรัพย์สินนั้นคงเป็นของในอาราม ผู้ใดว่าจะกล่าวเอาท่านว่าหามิได้เลย”

จุติ หมายถึง เคลื่อนเปลี่ยนสภาพจากกำเนิดหนึ่งไปเป็นอีกกำเนิดหนึ่ง (มักใช้กับเทวดา) (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

“ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะได้อะไรโดยมีผู้ทำบุญถวาย หรือได้อะไรโดยทางใดก็ตาม และจะได้นำเข้ามาปกครองอยู่ในอารามหรือไม่ก็ตาม ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดเสมอไป เว้นแต่พระภิกษุนั้นจะได้อุทิศไว้ให้เป็นทานแก่ผู้ใด จึงจะตกเป็นของผู้นั้นโดยไม่เป็นสมบัติของวัด” (โชค จารุจินดา, 2531)

อวิญญานกะทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์สินซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ ที่ดิน บ้านเรือน ไร่ นา เป็นต้น สวัญญาณกะทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์สินซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต ได้แก่ ข้าทาส ข้าง ม้า โคกระบือ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546)

กฎหมายพระสงฆ์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งมีราชปณิธานอันแรงกล้าที่จะทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเคียงคู่กับฝ่ายอาณาจักร ดังที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในนิราศทำดินแดงว่า “ตั้งใจจะอุปถัมภ์กษัตริย์พระพุทธศาสนาป้องกันขอบขันฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี” ดังนั้นพระองค์จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตรากฎพระสงฆ์ขึ้น รวม 10 ฉบับ เพื่อให้เป็นมาตรการทางกฎหมายสำหรับลงโทษแก่พระภิกษุบางหมู่ บางเหล่า ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยสืบไป (แสวง อุดมศรี, 2550)

ยกตัวอย่างบางตอนของกฎหมายคณะสงฆ์ ฉบับที่ 6 ที่บัญญัติการกระทำที่พระภิกษุได้ปฏิบัติตนเป็นที่เสื่อมเสียกับพระพุทธศาสนาดังนี้ คือ “ทุกวันนี้ภิกษุ แลสามเณร ผู้รับทานรักษาสิกขาบทนั้น ฟ้นเพื่อนมาก โลกรับเงินทองของอันมีควรด้วยกิจพระวินัย สั่งสมทรัพย์สิ่งของเที่ยวผละสมณะสถานทำการของฆราวาส

การศกการเบญจาเปนมอนวตหมอยาหมอดูใช้สอยอาษาการกระทำลให้สิ่งของต่างๆ แก่กระทำลเพื่อประโยชน์จะให้เกิดลาภผลเลียงชีวิตผิตธรรม มิควรรนั” (แสวง อุตมศรี, 2550)

ตามความคิดเห็น เมื่อพิเคราะห์ตามกฎพระสงฆ์ฉบับที่ 6 นี้แล้ว พระภิกษุกระทำผิตพระธรรมวินัยเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ในเรื่องทรัพย์สินต่างๆ ที่เป็นปัญหาสำคัญเพราะยังมีความโลภมากด้วยกิเลสตัณหา โดยไม่สละทางโลก ที่สร้างปัญหา มีแต่ความวุ่นวาย ทั้งยังทำให้ประชาชนเดือดร้อนในการกระทำของตนเอง เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เพื่อให้ตนเองมีความสุขสบาย และการอุปสมบทก็มีใช่เป็นการประกอบอาชีพอันจะหารายได้ให้กับตนเองในการดำรงชีพ เหมือนกับอาชีพที่ประชาชนทั่วไปต้องทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดของตนเองในการดำรงชีพนั้น ดังนั้น เมื่ออุปสมบทแล้วสมควรต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงามของพระพุทธศาสนา ต้องทำตนให้เป็นที่เคารพนับถือต่อศาสนิกชนทั่วไป ที่บุคคลเหล่านั้นเคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แต่มนุษย์หรือพระภิกษุก็เป็นบุคคลทั่วไปที่ยังมีกิเลสตัณหา จะแตกต่างกันที่พระภิกษุเป็นบุคคลที่เคารพนับถือของศาสนิกชนที่นับถือศาสนาพุทธที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ถ้าหากปฏิบัติตนผิตพระธรรมวินัยก็ทำให้ศาสนาผิตหมอง และอีกประการที่กฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างเช่น กฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 38 เรื่องทรัพย์สิน (สินเดิมและสินสมรส) การอุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว ก็ยอมสละกิเลส เพราะเป็นบุตรของพระพุทธเจ้า จึงสมควรยกทรัพย์สินให้กับภรรยาของตนเอง โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวนั้นเลย แต่ถ้าพระภิกษุปฏิบัติตนเป็นที่เสื่อมเสียพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ต้องมีกฎระเบียบที่ต้องลงโทษในแต่ละสถานตามกฎหมายพระสงฆ์ที่ได้บัญญัติไว้ดังกล่าว เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างกับพระภิกษุรูปอื่นๆ ที่คิดจะปฏิบัติตนไปในทางที่เสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนา ยกตัวอย่างกฎหมายพระสงฆ์ฉบับที่ 6 ที่บัญญัติไว้ในบทลงโทษที่พระภิกษุกระทำผิต คือ “ถ้าแลพระราชคณะเจ้าธิการภิกษุสามเณรฆราวาสสังกะธิธรรมการผู้ใดๆ มีกระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ แลละเมินเสียมิได้กำชับว่ากล่าวกันกระทำให้พระศาสนาเศร้าหมองดูหนึ่งแต่ก่อนนั้นฝ่ายพระราชคณะพระภิกษุสามเณรจะเอาญาติโยมเปนโทษฝ่ายฆราวาสทั้งปวงจะให้ลงพระอาชญาเยี่ยงตามโทษนุโทษ” (แสวง อุตมศรี, 2550)

สรุปตามกฎหมายพระสงฆ์ที่ได้ตราไว้ เพื่อให้พระภิกษุปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ห้ามผัวผืน เพราะจะทำให้ศาสนาเสื่อมเสีย ไม่เป็นที่เคารพศรัทธาของศาสนิกชน เพราะเมื่ออุปสมบทแล้วจะปฏิบัติตนเยี่ยงฆราวาสไม่ได้ ต้องสำรวมกิริยาบทให้เป็นที่เคารพนับถือของฆราวาส ให้สมกับเป็นบุตรของพระพุทธเจ้า ซึ่งถ้าหากพระภิกษุรูปไหนกระทำการผัวผืน ก็จะมีโทษตามความหนักเบา ตัวอย่างเช่น ให้สึกจากการเป็นพระภิกษุ เป็นต้น กฎพระสงฆ์นี้มีได้ตราไว้เกี่ยวกับการรับมรดกของพระภิกษุในระหว่างอุปสมบท และการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุไว้ว่า เมื่อมรณภาพแล้วมรดกจะตกทอดกับบุคคลใด การตราดังกล่าวจึงเป็นเพียงพระธรรมวินัยที่บัญญัติให้พระภิกษุทุกรูปต้องปฏิบัติตามเพื่อมิให้พระพุทธศาสนาเสื่อมเสียเท่านั้น

สรุป

กฎหมายมรดกเป็นกฎหมายที่ควบคุมการโอนทรัพย์สินที่ได้รับมรดกจากบุคคลที่เสียชีวิต โดยมักจะรวมถึงการกำหนดขอบเขตของมรดก กระบวนการโอนทรัพย์สิน และภาษีที่เกี่ยวข้องกับมรดก กฎหมายมรดกมักจะแสดงถึงขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติเมื่อมีการตายของบุคคลที่มีทรัพย์สิน การตั้งทะเบียนมรดก การสร้างพินัยกรรม และกระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแจกแจงทรัพย์สินในกรณีมรดก รวมทั้งการติดตามคดีที่เกี่ยวข้องกับการแยกแยะทรัพย์สินในศาลซึ่งมักจะช่วยให้คนที่มีความสนใจ เข้าใจกฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับมรดกได้ง่ายขึ้น โดยยึดถือกฎหมายและข้อบังคับที่เป็นที่ยอมรับในรัฐนั้นๆ อย่างไรก็ตาม ต้องมีการคำนึงถึงสถานการณ์และกฎหมายที่มีอิทธิพลต่อการแจกแจงทรัพย์สินในแต่ละรัฐ และอาจมีการเพิ่มเติมหรือปรับปรุงตามการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กัณฐ์ กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ. (2515) *กฎหมายตราสามดวง เล่ม 3*. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กัณฐ์ กำประเสริฐ. (2550). *หนังสือประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1351/2531, เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 152/2527, เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์
- โชค จารุจินดา. (2531). *คำบรรยายลักษณะมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. (2546). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. (2546). *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง 3 : ครอบครัว-มรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 21). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค.
- แสง อุดมศรี. (2550). *ประมวลกฎหมายคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์.
- หลวงสุทิวาหนฤพุด. (2517). *คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การคำของคุรุสภา. (2505). *กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์.

